

СТАНОВИЩЕ

*От проф. д-р Ангелина Петрова Петрова,
НМА, ИИИ-БАН*

*за дисертационния труд на Дафина Зекири Нуши, докторант в НБУ, на
тема*

ТЕМБРИТЕ – МУЗИКАЛНИЯТ НАЧИН ЗА ПРОЯВА НА ЦВЕТОВЕТЕ В КОМПОЗИТОРСКАТА ПРАКТИКА

С научен ръководител доц. Георги Асенов Арнаудов, за присъждане на образователна и научна степен „доктор“, професионално направление 8.3.

Музикално и танцово изкуство

Изправени сме пред един креативен и сериозен теоретичен труд по съвременна музикална композиция: това може да се каже още с първия поглед към настоящата дисертация. Този труд стъпва на поредица успехи на докторантката, осъществени на авторитетни форуми за съвременна композиция, и така при ситуирането на своя труд, тя обединява двойния фокус: на композитор, и на музиколог. С това се обяснява и оригиналната формулировка на темата „ТЕМБРИТЕ – МУЗИКАЛНИЯТ НАЧИН ЗА ПРОЯВА НА ЦВЕТОВЕТЕ В КОМПОЗИТОРСКАТА ПРАКТИКА“. Развивайки теоретичен възглед, който се опира на собствена композиторска практика, дисертантката попада в руслото на академичната традиция. Могат да се посочат редица примери за композитори/теоретици - като се започне с А.Шьонберг и Хиндемит от първата половина на ХХ век и се завърши с радикални фигури на нашата съвременност като Х.Лахенман, Ч.Черновин и др.

Повикът на млади, изявени композитори, да се реализират и в областта на музикологията, да създадат теоретичен поглед-обобщение като че ли се налага напоследък. Виждаме го в поредицата проекти и в НБУ, и в ИИИ-Бан, и то с впечатляващи резултати. (Г.Арнаудов, П.Керкелов). Близкият фокус на преосмисляне на

музикалната материя, на експериментирането и претворяването на теоретичната теза обратно в творчеството, при това центрирана около една иновативна теза за тембъра, - прави тази работа убедителна. Теоретичната теза на Дафина Зекири Нуши се отличава с творческа креативност, обединявайки погледа на композитора, при това интригуващ и нестандартен композитор, с погледа на теоретика, събрал опит, ерудиция, широта, порив да се обгледа с страстта на изследващия музикант и теоретик полето на композицията след 1950. Забележителни са творческите й резултати, които виждаме в приложените творби: те съпъстват, превеждат в музикални образи изследването за тембъра. За да не остане и капка съмнение за връзката на творческата и композиторска работа на докторантката и теоретичния и труд, в самата дисертация има специална глава, която озаглавена *„Свързване на резултатите от изследванията с новите ми композиции“*.

Според авторката *„Актуалността на изследването се състои в това, че за пръв път в него се изследва тембъра с разширена инструментална техника с цел изясняването на образа на звуците, като елемент от описанието на композиционната програма, тяхната връзка с новите инструментални техники“* /автореферат, с.5/. Немалко изследвания са посветени на тембъра, особено в края на ХХ и началото на ХХІ век. Редица композитори изследват комплексния смисъл на тембъра в композицията, и сред тях действително са основните фигури на ХХ век, като се започне с Шьонберг, Варез, Лигети. Според мен обаче актуалността на изследването на Дафина Зекири Нуши се състои в избора на специфичен ракурс: тя се фокусира върху иновативните похвати на звукоизвличане и разширяването на понятието за тембър при тяхната употреба. Важно е също, че тя изследва комплексността на тембъра като „свръхизмерение“ в музикалната композиция на тази епоха. Актуалният акцент идва и от факта, че тя е посветила солидна част от изследването на интерпретацията на тембъра при автори от края на ХХ век като Х.Лахенман, Ч.Черновин, К.Саариахо, които не са чест обект в теоретичните изследвания у нас. Така проблемът за „образа на тембъра“, за неговата специфична роля на персонаж в съвременната композиция застава в най-актуалните си измерения на настоящия ден. Нейната теоретична теза се обосновава с иновативни явления в композицията от последните няколко десетилетия. Изследвана е най-вече връзката „музикален синтаксис-тембър“, при което самата *синтактична структура в музиката е определена като пораждаща тембър*. /с11, автореферат/.

Структурата на докторската работа на Дафина Зекири Нуши е разгърната многопосочно, което демонстрира опита си да обхване проблема в цялата му многоаспектност. След въведението, в което авторката се обръща към „корените на проблема“ А.Шьонберг и неговата идея за Klangfarbenmelodie, следва Глава II, *Тембрите*

като музикален елемент на описанието на идеята на композитора. Ценна е идеята за фактора мобилност/движение, който се свързва с променените възприятие на ХХ век, разгледана от Докторантката в частта, *„Динамиката като композиционна форма на развитие“*. Дафина З. Нуши интерпретира актуалните тези за музикалния синтаксис за композицията в края на ХХ век и ги представя в осмислянето на тембъра. Глава трета има почти енциклопедичен характер. Озаглавена: *„Еволюция на оркестрацията. Значение на тембъра.“*, тя прави исторически обзор на проблема за тембъра и радикалната промяна за мисленето в него - изоставянето на традиционната оркестрация и обратът от втората половина на ХХ век, кулминаращ в съвременните идеи. Поантата на иновативните ѝ идеи е изследването на съвременните инструментални техники като източник на нови тембри и нов синтаксис в композицията, които тя свързва със своите собствени опуси. Оригинално е и интерпретирането в Глава IV. *„Музикалният цвят в историята на драматургията. Фантазията на известни композитори и косовски композитори при конструирането на творбата като драматургия“*. Тази глава е кратка, но на мен ми допада ракурсът в нея: идеята за тембродраматургия, тембродвижение въз основа на базирания на възприятието, според актуалните теории от началото на ХХI век *музикален синтаксис*. Последните две глави: гл.V *„Косовските композитори използват съвременни техники с тенденция на развитие на музикалните средства“* и Глава VI *„Свързване на резултатите от изследванията ми с новите ми композиции“* представят/завършват практическия аспект на работата. Но тъй като в тази докторска работа композиторът е теоретик - и обратно - теорията креативно обговаря експериментите на композицията, мога да кажа, че и в тях протичат свързано двете гледни точки: на композитор и теоретик. Работата включва две приложения: примери из творчеството на композитори от Косово и оригинални композиции на Дафина Зекири Нуши за творческото ѝ портфолио.

Тук следва да се коментират приносите в дисертационния труд *„Тембрите - музикалният начин за проява на цветовете в композиторската практика“*. Самата дисертантка, следвайки актуалните идеи за интерпретация на музикалния синтаксис, центрира изследването на тембъра върху музикално-психологическата страна, върху асоциативността и образността. Разпадането на систематиката на музикално-аналитичния синтаксис води до разбирането за гещалт или образ, който е комплексен, достъпен за възприятието, свързан с цялата нова асоциативност на звуковата тъкан и звуковото движение. Така достигаме и до нейния втори принос - структурата, модерната композиционна тъкан, нейните елементи-синтаксис се осмислят като комплексно качество. Следователно тембърът асоциативно представя синтаксиса и движението на

формата, като апробира тези фундаментални изводи в конкретни реализации на нейните индивидуални композиторски проекти. Интересен принос е и изтъкването на връзката между изцяло промената функционалност на музикалното тембровата тъкан в композицията на XX век и новите похвати на инструментално звукоизвличане. Тембърът тук се осмисля чрез новото си „място“ в композицията - нетрадиционните видове звукоизвличане доразвиват звуковата област.

Два и практически, и творчески приноса откриваме в изследването на непознатата у нас музика на косовските композитори. За първи път съществува възможност да се прочете системно историята на оригиналната композиторска школа в Косово, която е късна поради различните политически условия, но интригуваща. Това е нов познавателен масив, в него през призмата на изследвания проблем се открояват имена на композитори, представители на различни тенденции и постижения. Обхванати са косовски композитори от втората половина на века.

Най-сетне още един практико-приложният принос на дисертантката се свързва с проследяване на идеите и за тембъра, апробирани в оригиналните решения на творбите ѝ. Тази част е наситена също с креативност и за мен бе особено ползотворно нейното прочитане. Не са за пренебрегване успехите на творбите ѝ, които съпътстват създаването на дисертационния труд и на практика са органична част от него. Първата творба, включена в проекта, "**Fantasy and Fugue**", печели първа награда на конкурс за композитори "Artistes en Herbe Luxembourg", Люксембург през 201. Втората творба, наречена **The Temple of Artemis** (Храмът на Диана), завършена през май 2016 г. е изпълнена през 2016 г. в Британския музей, Лондон, Великобритания. Следващата творба, включена в изследването и за тембъра е **ARTiculACY**, камерна музика, композирана за камерния ансамбъл: флейта, кларинет в Bb, дървени блокове, гонг, пиано, цигулка, виолончело. Композирана е през юни 2016 г. и е селектирана и изпълнена на "Gaudeamus Music Week 2016". Особено авторитетно изглежда позицията на последната творба: Концерт за пиано, 2017. Тази творба е носител на първа награда за оркестрово-симфонична и концертна категория 2017 в конкурса за композитори от Министерството на културата, младежта и спорта в Косово и ще се изпълни премиерно от Косовската филхармония.

Препоръките ми, евентуално във връзка с публикуването на монография на дисертантката, биха били свързани с още по-прецизна редакция на българския текст. Например вместо „композиторска програма“ да се говори „композиторски проект“./с.4/. Съществува възможност при запазването на оригиналния изказ и подход на авторката за някои немногочислени терминологични редакции. Като цяло обаче, терминологичният

апарат, свързан с теорията на композицията от края на ХХ и началото на ХХІ век е прецизно представен. С това подчертавам, че едно подобно издание ще допринесе за утвърждаването на терминологията за композицията от началото на ХХІ век - а тази област, макар и не много популярна има своите читатели и своето място в музиколожката ни литература.

Заключение: Дисертационният труд на Дафина Зекири Нуши на тема „*Тембрите – музикалният намин за проява ва цветовете в композиторската практика*“, с научен ръководител доц. Георги Асенов Арнаудов е иновативно, съдържа креативна идея и оригинален поглед върху композиторските практики от началото на ХХІ век, центрирано върху централното проблематика на съотношението на музикалния синтаксис и музикалния тембър в индивидуалния концепт на композитора. Тя убедително съчетава гледната точка на композитор и музиколог. Предлагам на уважаемото научно жури да бъде присъдена на Дафина Зекири Нуши образователната и научна степен „доктор“.

Проф.А.Петрова